

УДК 76.071:655.26:7.03

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2026.3.41>**Сердюк Анна Ігорівна,**

здобувач вищої освіти

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID ID: 0009-0006-3522-1729

anna.serdiuk999@gmail.com

Шпак Ольга Василівна,

доктор філософії,

доцент кафедри графічного дизайну

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID ID: 0000-0003-3393-0610

shpak.olga.art@gmail.com

Шпак Василь Олексійович,

доцент, професор,

завідувач кафедри рисунка

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID ID: 0009-0002-9654-2199

shpak.vasil.art@gmail.com

ВІЗУАЛЬНА АРХЕОЛОГІЯ ЛІТЕРИ: РЕКОНСТРУКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ФОРМ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ШРИФТОВОМУ ДИЗАЙНІ

Метою статті є дослідження еволюції літерних форм та виявлення взаємозв'язків між архаїчними зразками писемності та сучасними інтерпретаціями українських дизайнерів-шрифторобів. В контексті пропонованого дослідження «візуальна археологія» передбачає розгляд символу літери як багатозначного графічного знаку, у якому відтворено історичні, культурні та технологічні етапи, де кожен шрифтовий символ є результатом тривалого процесу трансформації, від зміни інструменту письма, матеріалів, стилістики до функціональних вимог.

У статті розглянуто розвиток та становлення писемності на українських землях. Охарактеризовано основні етапи розвитку українських писемних традицій на прикладі почерків уставу, напівуставу, в'язі, скоропису та періодичних зразках. Досліджено синтез архаїчних графічних форм із сучасними дизайнерськими підходами. Зокрема, на прикладах шрифтових гарнітур Dukat, Klynok, шрифтів Palitura, Hryunia та Zahar оглянуто збереження традиційних ознак, які зазнали видозмін та були осучаснені завдяки новаторському переосмисленню. Здійснено порівняння усталених літерних конструкцій із формами їх авторських інтерпретацій, модернізованими сучасними шрифторобами. Визначено, що в умовах цифровізації зростає попит на використання гарнітур із національними ознаками. Окреслено перспективи створення шрифтових рішень на базі нативних елементів культурного спадку України в умовах цифровізації. Доведено що звернення до історичних літерних форм як до основи сучасного шрифтового проектування сприяє створенню шрифтів із виразною культурною і національною ідентичністю, тим самим забезпечуючи збереження і популяризацію культурної спадщини України.

Подальші дослідження візуальної археології української літери є необхідними для глибшого розуміння особливостей кирилиці та створення проектів, що наслідуватимуть культурний спадок України та враховуватимуть адаптивність історичних шрифтових форм у цифровому середовищі.

Ключові слова: шрифт, шрифтовий дизайн, акцидентний шрифт, український шрифт, кирилиця.

Serdyuk Anna, Shpak Olga, Shpak Vasyli. VISUAL ARCHAEOLOGY OF LETTERING: RECONSTRUCTING HISTORICAL FORMS IN CONTEMPORARY TYPE DESIGN

The aim of the article is to study the evolution of letter forms and identify the relationships between archaic examples of writing and modern interpretations of Ukrainian type designers. In the context of the proposed study, "visual archaeology" involves considering the letter symbol as a multilayered graphic sign, which recreates historical, cultural and technological stages, where each font symbol is the result of a long process of transformations, from changing the writing instrument, materials, stylistics to functional requirements.

The article examines the development and formation of writing in Ukrainian lands. The main stages of the development of Ukrainian written traditions are characterized using the examples of the handwriting of the statute, semi-statute, ligature, cursive and first printed samples. The synthesis of archaic graphic forms with modern design approaches is investigated. In particular, using the examples of the Dukat, Klynok typefaces, Palitura, Hryvnia and Zahar fonts, the preservation of traditional features that have undergone modifications and have been modernized through innovative rethinking is examined. A comparison of established letter constructions with the forms of their author's interpretations, modernized by modern type designers, is made. It is determined that in the conditions of digitalization, the demand for the use of typefaces with national features is increasing. The prospects for creating font solutions based on native elements of the cultural heritage of Ukraine in the conditions of digitalization are outlined. It is proven that the appeal to historical letter forms as the basis of modern font design contributes to the creation of fonts with a distinct cultural and national identity, thereby ensuring the preservation and popularization of the cultural heritage of Ukraine.

Further research into the visual archaeology of the Ukrainian letter is necessary for a deeper understanding of the features of the Cyrillic alphabet and the creation of projects that will emulate the cultural heritage of Ukraine and take into account the adaptability of historical typefaces in the digital environment.

Key words: *typeface, type design, display typeface, Ukrainian typography, Cyrillic script.*

Вступ. Формування шрифтової традиції України охоплює досить тривалий часовий проміжок та має розглядатися з урахуванням культурних та історичних впливів. Сьогодні шрифт дедалі частіше розглядається не лише як інструмент комунікації, але й як складна культуротворча система, що акумулює історичний досвід та знакову систему різних часів існування людства. У цьому контексті актуалізується підхід до дослідження літерного знака як об'єкта своєрідної «візуальної археології», що передбачає виявлення, аналітичне дослідження і реконструкцію її історичної форми із метою її подальшої інтерпретації у шрифтових дизайнерських проектах.

Особливої уваги заслуговує кирилиця, яка стала основою розвитку письма і друкарства на Україні. Від ранніх рукописних форм, таких як устав, напівустав і скоропис, до перших друкованих кирилических шрифтів, поступовий процес трансформації форм окреслив характерні пропорції, ритм, пластику української абетки. Саме тому дослідження історичних форм письма має важливе значення для розуміння еволюції сучасного шрифтового дизайну.

Наразі у мистецтві шрифтотворення актуалізувалася тенденція до адаптації

композиційних, стилістичних прийомів, запозичених із давніх зразків, до сучасних вимог візуальної комунікації. Такий підхід є цінним, оскільки дозволяє переосмислити добре знайоме по-новому: відбувається своєрідне «перетікання» графічних форм – літера зберігає логіку побудови та наповнюється експериментальними вкрапленнями.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалами дослідження слугували зразки історичної писемності і книгодрукування, а також сучасні шрифтові проекти українських дизайнерів. У процесі дослідження застосовано: історико-аналітичний метод для вивчення еволюції буквених форм; порівняльний метод для виявлення спільних і відмінних рис між історичними зразками та сучасними шрифтами; метод формально-образного аналізу, для дослідження структурних, пластичних та композиційних особливостей шрифтових рішень.

Результати дослідження. Конструктивні ознаки сучасних літер набувалися протягом багаторічної еволюції шрифтових форм [1, с. 14]. У ході трансформаційних процесів, одні графічні ознаки зазнавали спрощення або зникнення, тоді як закріплення інших рис в підсумку зумовило теперішній графічний вигляд української абетки.

Візуальна археологія у контексті дизайну шрифту передбачає розгляд символу літери як багатшарового графічного знаку, у якому відтворено історичні, культурні та технологічні етапи розвитку писемності. Кожен шрифтовий символ є результатом тривалого процесу трансформацій, від зміни інструменту письма, матеріалів, стилістики до функціональних вимог. Такий підхід дозволяє інтерпретувати шрифт не лише як комунікаційний інструмент, а як динамічну систему, що зберігає в собі сліди попередніх епох розвитку письма.

Дослідженням виникнення та розвитку письма на теренах України займалася низка українських науковців, мистецтвознавців і художників, зокрема Іван Каманін, Віра Пашенко, Георгій Нарбут, Віталій Мітченко, Василь Чебаник, Володимир Юрчишин та ін. Результати своїх досліджень згадані художники втілювали в своїх авторських шрифтових проєктах, репрезентуючи багатство української писемної традиції. Подібні підходи сьогодні активно використовують сучасні шрифтові дизайнери у своїх проєктах – Олексій Чекаль, Віталіна Лопухіна (Оліфіренко), Вікторія Лопухіна, Богдан Гдаль, Геннадій Заречнюк, Дмитро Растворцев та багато інших, звертаючись до спадщини української писемності як до джерела натхнення та концептуальних рішень.

Зародження писемності на території України пов'язане із речовими знахідками археологічної пам'ятки Кам'яної Могили, трипільської культури та «сарматськими знаками», а отже, виникло ще задовго до появи Київської держави [1, с. 26]. Абеткою (алфавіт, азбука) вважається сукупність усіх літер або складових знаків, прийнятих у писемності будь-якої мови та розміщених у певному усталеному порядку [2], тоді як літера (буква) є основою будь-якого шрифту що складається із основних і додаткових штрихів та використовується для позначення звуків мови у письмі [3, с. 38-39]. На зовнішній вигляд та характер літери найбільше впливає її графема. Варто звернути увагу, що в українській абетці є історично складені графеми, які тотально відрізняються від латинських.

Такими автентичними графемами звуків є «г», «ї», «йо», «ьо» а також знак апострофу [4, с. 166]. Як зазначає Віталій Мітченко, «найбільший інтерес для нас (як для художників) становлять ці нові, а можливо, навпаки, старі літери, ... що ймовірно є продуктом розвитку протокирилиці. І насамперед ті з них, що збереглися в сучасному кириличному шрифті: Б, Ж, З, В, Ц, Ч, У, Ш, Щ...» [1, с. 30].

Матеріальним відбитком певної писемної системи виступає шрифт, оскільки містить особливі повторювані етнічні графеми літер, що формують характерні візуальні традиції.

У короткому словнику термінів В. Мітченка наведено наступний опис: «Шрифт (нім. Schrift, від Schreiben – писати) – графічний малюнок накреслень літер і знаків, які складають у єдину стилістичну та композиційну систему, набір символів визначеного розміру і малюнка. У вузькому друкарському сенсі шрифт – це комплект друкарських літер, призначених для набору тексту» [5, с. 16]. У сучасному науковому дискурсі поняття шрифт суголосне зі шрифтовим дизайном [6, с. 142]. У словнику-довіднику шрифтовим дизайном є процес художнього проєктування шрифту, складального або індивідуального» [7, с. 378] На думку Т. Іваненко, шрифтовий дизайн є «вираженням суспільної свідомості» та «самостійним арт-об'єктом» [8].

Коріння української писемності сягає не одного тисячоліття, має територіальну та локальну ознаку, передає культурні традиції. Враховуючи такий довгий та органічний шлях розвитку кирилиці, постає необхідність у детальному аналізі основних історичних почерків кирилиці, наведенні прикладів їхнього злиття та інтеграції в український шрифтовий простір XXI століття.

Однією з перших форм існування кирилиці був устав – повільне, урочисте письмо пером [1], виготовлене із очерету або пташиного пера. Кожна буква писалася окремо, була строго вертикальною без нахилу, мала широкий основний штрих, тонкі додаткові штрихи та тонкі трикутноподібні зарубки. Контраст форми дорівнював 1:6, а пропорції висоти та ширини становили 3:4 [1, с. 31-32].

Перлинами українського уставу та найдавнішими зразками кирилиці є «Остромирове Євангеліє» (1056-1057) та «Ізборник Святослава» (1073). Уставне письмо існувало протягом X-XIV століть та вплинуло на формування нового прийому в оформленні книг – в'язі [1, с. 32-33].

Цікавим в контексті репрезентації напівустанової писемної традиції є варіативний шрифт «Palitura», розроблений Михайлом Рафайликом у 2022 році як інтерпретація раннього кириличного письма (рис. 1). Форма літер у шрифті розроблена під впливом ранніх кирилических рукописних традицій та українських візерунків, що передається через різкість конструкції, стилізовані косі гачки у верхній частині та трикутні акценти [9]. Шрифт демонструє виразну стилістичну спадковість від уставного письма – вертикальні штрихи зазнають звуження донизу. Такий прийом на сторінці із Остромирового Євангелія (рис. 2), зумовлений специфікою каліграфічного інструменту, зберігається і в гарнітурі. Відповідність простежується на рівні графеми маюскульної літери З, проте зазнає деформації її хвостик в порівнянні із оригіналом-рукописом. Найбільшу подібність помітно в мінускульній х, де основний стем контрастує із додатковим, дещо вкороченим штрихом, та мінускульній у. Графеми цих літер демонструють максимальне співпадіння на рівні графеми із історичним зразком.

Рис. 1. Михайло Рафайлик.
Варіативний шрифт Palitura 2022

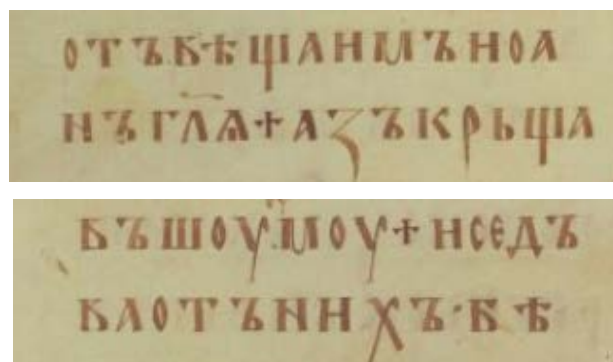

Рис. 2. Написи, виконані уставом, зі сторінок Остромирового Євангелія 1056–1057 рр.

Напівустановою є перехідна форма письма між уставом і скорописом. Тут у вертикальних елементах з'являються вигнутість, нахил та наявність альтернативних форм однієї літери. Букви менші за розміром та більш округлі порівняно із уставом [10, с. 55]. Характерними рисами напівустанової є використання скорочень у словах, вживання виносних літер та надрядкових знаків. В Україні набув поширення у середині XIV століття, хоча збережені документи фіксують його появу з кінця XIII століття [1, с. 33]. Із виникненням книгодрукування в Україні у XV–XVI століттях перший друкарський шрифт імітував напівустанову [10, с. 55]. Особливо цінним зразком напівустанової є «Апостол» Івана Федорова 1574 р.

Напівустановна традиція письма цікавила багатьох художників XX–XXI століть, так у 2019 році Віктор Харик та Геннадій Заречнюк розробили шрифт «Zahar» (рис. 3). Створений за допомогою оцифрування написів, що були розроблені Георгієм Якутовичем для твору Івана Франка «Захар Беркут». Графіка даного шрифту звертається до напівустанової писемної традиції [11], зберігаючи ключові графічні принципи напівустанової письма, зокрема графеми літер А, Н, О, Р із характерним поєднанням округлих і ламаєних елементів. Особливо показовою є форма О, у сучасному прикладі внутрішньобуквенний простір якої зазнає розширення.

Перекладини літер Н та И мають збереження контрасту та кута нахилу, як і в «Апостолах» (рис. 4). Мінускульна буква Р зберігає характерну внутрішню напругу форми, що досягається завдяки компактному напівкруглому елементу.

Рис. 3. Віктор Харик, Геннадій Заречнюк. Гарнітура Zahar. 2019.

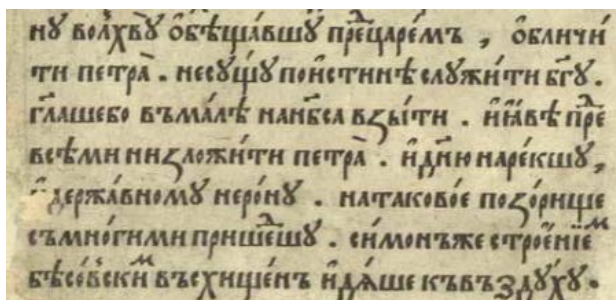

Рис. 4. Написи, надруковані напівуставом, зі сторінок Апостола 1574 р.

Наприкінці XIV століття почали використовувати в'язь – вид старовинного письма [10], в якому окремі літери й слова зливалися у суцільний орнамент. Цей різновид письма переважно використовувався для оформлення заголовків рукописів, а також у фресковому живописі й металевих виробках, поєднуючи декоративну функцію з прагненням до раціонального використання простору та фарби [10, с. 55]. Досить поширеними прийомами при виконанні написів в'яззю були витягування літер по вертикалі [1], використання лігатур, декорування міжбуквенних та внутрішньобуквенних просторів, а також зміна графемоутворювальних елементів літер для заповнення вільного простору.

Пізніші зразки в'язі XVIII століття мають відношення ширина до висоти 1:15, що може нагадувати так звані штрих-коди [1, с. 40].

Діалогом між історичною формою в'язі та сучасними підходами до її інтерпретацій є варіативна гарнітура Альони Користої «Dukat» (рис. 5) [12]. Авторка створила проєкт, який поєднав історичність в'язі із оригінальністю, натхненною рекламними вивісками магазинів, що зазнали деформації від погодних умов, із особистого архіву. Перед початком роботи дизайнерка аналізувала сторінки Пересопницького Євангелія 1561 року та більш пізні зразки в'язі XVIII століття. Стилістика української вже сучасної монети номіналом 5 гривень також вплинула на характер шрифту – Dukat відрізняється певною гранеподібністю. Особливо ця ознака прослідковується у шестикутній літері О в накресленні «Dukat 12». Загалом, всі округлі літери гарнітури мають таку особливість. Є доречним помітити подібність цієї форми із формою гривні часів Володимира Великого. Порівнявши гарнітуру із Пересопницьким Євангелієм (рис. 6), помічаємо збережені вертикально витягнуті пропорції літер та декоративність. Пропорційність контрасту відрізняється у межах конкретного накреслення, до прикладу «Dukat 12» має низький контраст і характерні колючі асиметричні зарубки у літерах С (із закритою апертурою) та О. У маюскульних А та Т зберігається подовження хвостика, як і в першоджерелі; цей самий прийом додається авторкою у мінускульній Р. Притримуючись в'язевої традиції манускриптів, «Dukat» включає велику кількість лігатур, де дві-три літери формують єдиний цілісний знак. Серед символів варто відзначити кириличну лігатуру ЪТ, де у внутрішньобуквенний простір Ъ вписано Т. Окрім наближеності до традицій, такий підхід дозволяє зекономити простір.

У XVI–XVIII ст. з'явилася нова форма письма – скоропис. Письмо характеризувалося округлістю форм і зв'язністю написання [10], при цьому окремі знаки виносилися над рядком. Скоропис переважно використовувався у приватному листуванні, а також

у діловій документації [10, с. 55]. Для скоропису характерний особливий прийом [1]: вертикальні лігатури, які додавали напису цілісності та візуальної виразності. Найпоширенішими літерами, що виносилися над рядком, були Р, Х, Т, Д, Н, М [1, с. 16]. Віталій Мітченко [1], аналізуючи скоропис, виділяє наступні його формотворчі елементи: вертикаль, горизонталь, петля, крюк, шаблеподібні і хвилеподібні елементи [1, с. 36].

Рис. 5. Альона Користа. Гарнітура Dukat. 2025

Рис. 6. Написи, виконані в'язю, зі сторінок Пересопницького Євангелія 1556–1561 рр.

В межах шрифтової навчальної програми Катерина Королевцева презентувала «Клупок» (рис. 7). Розроблений на базі почерку Івана Мазепи (рис. 8), проєкт звертається до епохи бароко та стилю скоропису [13]. Це контрастний шрифт із зарубками, українського характеру якому додають асиметричні зарубки, витягнуті щогли у літерах К та Ж нижнього регістру. Гарнітура

вирізняється досить вузьким вічком у букві Е нижнього регістру. По-авторському спроектовано літеру У – виконана одним рухом руки із характерним для гострого пера натиском та вираженою петлею, притаманною скоропису. Не менш важлива деталь – це гачкоподібний довгий штрих у малої А. В округлих малих літерах О, Р, Б, Е та Є вісь нахилена під відчутним для ока кутом. Однією із найцікавіших за конструкцією є мала К – поєднання динамічної зарубки із подовженим стемом, що перетворився на верхній виносний елемент, криволінійності в петлі та гостроти нижнього коліна. Саме шаблеподібне коліно літери К нагадує про козацьке зброя, клинок, із витягнутим гострим лезом, що і зумовлює назву проєкту.

Рис. 7. Катерина Королевцева. Гарнітура Klynok. 2025

Рис. 8. Універсал гетьмана Івана Мазепи на звільнення міщан м. Києва від підводної повинності 1690 р.

В епоху цифровізації особливо важливо зберегти українські шрифтові традиції. Наразі простежується тенденція до зростання попиту на використання гарнітур із національними ознаками, що змушує

Рис. 10. Оригінальна банкнота Василя Кричевського. 1918

Рис. 9. Студія LevType. Шрифт Hryvnia. 2023

дизайнерів занурюватися у дослідження історичного контексту шрифтового мистецтва. Зокрема [15], дослідниця Марчела Можина організувала спільноту «Шрифтові знахідки», де публікує цінні зразки оформлення книжкових обкладинок ХХ століття. Приклади, знайдені Можиною, демонструють розмаїття та високий рівень розвитку мистецтва шрифту у цей період в Україні та можуть виявитися незамінними для молодого покоління дизайнерів зразками експериментальних літерних форм.

Як приклад, ескізи української гривні, розроблені Василем Кричевським у 1918 році, стали джерелом натхнення для студії LevType [15]. У процесі векторизації та подальшого доповнення був створений цифровий шрифт (рис. 9), що фактично отримав друге життя в сучасному типографічному середовищі. Подібний формотворчий підхід, застосований Кричевським, простежується і в сучасній інтерпретації: зокрема, при наявності маюскульних літер використовується мінускульна о, яка розташовується на середній базовій лінії та інтегрується у внутрішньобуквений простір літери Р. У деяких варіантах

спостерігається інше вирішення – літера О піднята до рівня прописних знаків. Характерним є також використання лігатури ИЙ, яка представлена як в оригінальних ескізах, так і у їх цифровій інтерпретації. Пропорції літер у цифровій версії дещо витягнуті порівняно з оригінальним зразком (рис. 10). Окрім цього, гарнітура містить стилістичні альтернативи окремих знаків, зокрема С, R, G.

Висновки. У сучасному шрифтовому дизайні «візуальна архелогія» виступає ефективним інструментом формоутворення, забезпечуючи інтеграцію історичних писемних і шрифтових традицій із сучасними вимогами до шрифту. Звернення до історичних літерних форм як до основи проектування сприяє створенню шрифтів із виразною культурною і національною ідентичністю.

Таким чином, наслідування історичних форм літер в сучасному українському шрифтовому дизайні забезпечує збереження і популяризацію культурної спадщини України, а також є ефективним інструментом для розвитку авторських дизайнерських практик.

Література:

1. Мітченко В. Естетика українського рукописного шрифту. Київ: Грамота, 2007. 208 с.
2. Півторак Г. Абетка. Електронна версія «Великої української енциклопедії». URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B1%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%B0>
3. Голіус В. Шрифт у графічному дизайні. The XIV International Science Conference. Theoretical foundations in practice and science. Bilbao, Spain. 2021. 38–43.
4. Черкесова І. Графіка українських шрифтів: проблема використання на електронних сторінках гаджетів. *Fine Art and Culture Studies*. Вип. 3. 2023. С. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-3-22>

5. Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. Київ : Laurus, 2018. 288 с.

6. Шпак О. Термінологічний дискурс проблеми підготовки майбутніх бакалаврів графічного дизайну до застосування каліграфії у професійній діяльності. *Естетика і етика педагогічної дії*. Випуск 27. Полтава, Київ. 2023. С. 134–147. DOI: 10.33989/2226-4051.2023.27.282141

7. Дизайн: Словник-довідник. / Ін-т проблем сучасн. мистецтва НАМ України / За ред. М. Яковлева; Упоряд.: Ю. Іванченко, О. Ваврик, О. Бросаліна та ін.; Редкол.: В. Сидоренко (голова), І. Безгін, Г. Веселовська та ін. К.: Фенікс, 2010. 384 с.

8. Іваненко Т. Шрифтовий дизайн: основи: навчальний посібник. Харків : ХДАДМ, 2019. 144 с.

9. Rafailyk M. About Palitura. URL: <https://michaelrafailyk.com/palitura>

10. Чабайовська М. Становлення українського рукописного шрифту. *Педагогічний часопис Волині*. № 2(13). 2019. С. 52–58. DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-52-59>

11. Rentafont. Zahar. URL: https://rentafont.com.ua/fonts/zahar?sample_text=%25D0%25A5%25D1%2585%25D0%25A4%25D1%2584%25D0%2590%25D0%25B0%25D0%25A0%25D1%2580%25D0%2596%25D0%2596%25D0%25B6%25D0%259C%25D0%25BC%25D0%25A2%25D1%2582

12. Korysta A. Process behind Dukat: shaping letters and ideas side by side. 2026. URL: <https://www.alphabettes.org/process-behind-dukak-shaping-letters-and-ideas-side-by-side/#more-25733>

13. Korolevtseva K. Klynok. *ESADTYPE*. URL: <https://esadtype.esad-amiens.fr/klynok/>

14. Блог Rentafont. Шрифтові знахідки. URL: <https://rentafont.com.ua/blog/znadibky-Istorychni>

15. LevType. Free variable typefamily LevType Hryvnia. URL: <https://www.behance.net/gallery/173637867/LevType-Hryvnia-FREE-Font>

References:

1. Mitchenko, V. (2007) *Estetyka ukrainskoho rukopysnoho shryftu* [Aesthetics of Ukrainian handwritten font]. Kyiv: Hramota. 208 s. [in Ukrainian].

2. Pivtorak, H. Abetka [Abetka] Elektronna versiiia «Velykoi ukrainskoi entsyklopedii». URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B1%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%B0>. [in Ukrainian].

3. Holius, V. (2021) Shryft u hrafichnomu dyzaini [Font in graphic design] The XIV International Science Conference. Theoretical foundations in practice and science. Bilbao, Spain. 38–43. [in Ukrainian].

4. Cherkesova, I. (2023) Hrafika ukrainskykh shryftiv: problema vykorystannia na elektronnykh storinkakh hadzhetiv [Graphics of Ukrainian fonts: the problem of using gadgets on electronic pages]. *Fine Art and Culture Studies*. Vyp. 3. S. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-3-22>. [in Ukrainian].

5. Mitchenko, V. (2018) *Kalihrafia. Vzaiemovplyvy shryftiv: teoriia i praktyka; kyrylytsia i latynysia; istoriia i suchasnist* [Calligraphy. Mutual influences of fonts: theory and practice; Cyrillic and Latin; history and modernity] Kyiv: Laurus. 288 s. [in Ukrainian].

6. Shpak, O. (2023) Terminolohichni dyskurs problemy pidhotovky maibutnikh bakalavriv hrafichnoho dyzainu do zastosuvannia kalihrafii u profesiinii diialnosti [terminological discourse of the problem of training future bachelors of graphic design to use calligraphy in professional activities] *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*. Vypusk 27. Poltava, Kyiv. S. 134–147. DOI: 10.33989/2226-4051.2023.27.282141. [in Ukrainian].

7. Dyzaïn: Slovyk-dovidnyk [Design: Dictionary-reference book] / In-t problem suchasn. mystetsva NAM Ukrainy / Za red. M. Yakovlieva; Uporiad.: Yu. Ivanchenko, O. Vavryk, O. Brosalina ta in.; Redkol.: V. Sydorenko (holova), I. Bezghin, H. Veselovska ta in. (2010). Kyiv: Feniks. 384 s. [in Ukrainian].

8. Ivanenko, T. (2019) *Shryftovi dyzain: osnovy* [Font design: basics] : navchalnyi posibnyk. Kharkiv: KhDADM. 144 s. [in Ukrainian].

9. Rafailyk, M. About Palitura. URL: <https://michaelrafailyk.com/palitura>

10. Chabaiovska, M. (2019) Stanovlennia ukrainskoho rukopysnoho shryftu [the formation of the Ukrainian handwritten script] *Pedahohichni chasopys Volyni*. №2(13). S. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-52-59>. [in Ukrainian].

11. Rentafont. Zahar. URL: https://rentafont.com.ua/fonts/zahar?sample_text=%25D0%25A5%25D1%2585%25D0%25A4%25D1%2584%25D0%2590%25D0%25B0%25D0%25A0%25D1%2580%25D0%2596%25D0%2596%25D0%25B6%25D0%259C%25D0%25BC%25D0%25A2%25D1%2582. [in Ukrainian].

12. Korysta, A. (2026) Process behind Dukat: shaping letters and ideas side by side. URL: <https://www.alphabettes.org/process-behind-dukak-shaping-letters-and-ideas-side-by-side/#more-25733>.

13. Korolevtseva K. Klynok. *ESADTYPE*. URL: <https://esadtype.esad-amiens.fr/klynok/>

14. Bloh Rentafont. Shryftovi znadibky [Rentafont Blog. Font gadgets] URL: <https://rentafont.com.ua/blog/znadibky-Istorychni>. [in Ukrainian].

15. LevType. Free variable typefamily LevType Hryvnia. URL: <https://www.behance.net/gallery/173637867/LevType-Hryvnia-FREE-Font>.

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)